

DE STILLE KRACHT VAN JORIS

De Sint-Gummaruskerk in Lier staat de hele zomer open voor het publiek en dat is maar goed ook. De kerk is namelijk zo mooi van architectuur en zo rijk aan kunstschaten dat een enkel bezoek bijlange na niet volstaat om alles in je op te nemen.

PRINSELIJK HUWELIJK Benijdenswaardig zijn ze, de Liernaars die tijdens het flaneren altijd even de Sint-Gummaruskerk kunnen inlopen, om bijvoorbeeld nog eens te kijken naar het schilderij met de gasthuiszusters als de wijze maagden uit de parabel. Zo gelukkig als die vrouwen eruitzien! Of naar het opmerkelijke glasraam van Michel Martens uit 1958 met de leesbare boektitel: *De zeven manieren van minne*. Ja natuurlijk, denk je dan, het boekje van Beatrijs van Nazareth, die woonde hier gewoon in de buurt, achthonderd jaar geleden. Beatrijs, de psychologe die de gelukkige mens treffend vergeleek met een huisvrouw “die haar huis goed heeft geleid, wijs bestuurd, mooi geregeld, met vooruitziend oog beschermd en verstandig behoed; en die met overleg werkt.”

Goossen van der Weyden, *Colibrantriptyek*, 1516, olieverf op paneel 212 x 176 cm

FOTO: SASKIA VANDERSTICHELE

Over geluk en ongeluk van vrouwen valt er heel goed na te denken in de Sint-Gummaruskerk. De kerk is gewijd aan een plaatselijke Merovingische heilige die troost bood aan ongelukkig gehuwden. Dat kan de reden zijn waarom hier, op 18 oktober 1496, een van de belangrijkste huwelijken van onze geschiedenis is gevierd: de verbintenis tussen Filips de Schone en Johanna van Castilië, toekomstige ouders van keizer Karel. Uit dat huwelijk kwam dus de pan-Europese macht van de Habsburgers voort. En waarom trouwden die prins en prinses uitgerekend in het stadje Lier, en niet in Brugge, Gent of Brussel? Omdat de stiefgrootmoeder van de prins, Margareta van York, zelf troost behoefde in haar kinderloze huwelijk met Karel de Stoute en al langer Sint-Gummarus vereerde. Geschiedenis draait om wonderlijke details. In 1516-1519 plaatste men in de lancetramen boven het hoogkoor vijf magnifieke glasramen die aan deze gebeurtenis herinneren, de zogenaamde koninklijke glasramen, uitgevoerd door Nicolaas Rombouts.

VLAAMSE PRIMITIEF NIEUWE STIJL Wie door de kooromgang wandelt, stuit op een merkwaardig schilderij: de *Colibranttriptiek*, op het Sint-Hubertusaltaar in de eerste straalkapel aan de noordzijde. De vorm van het middenpaneel, met de zeshoekige uitstulping bovenaan, is ongewoon maar bood de schilder wel de ruimte om toparchitectuur weer te geven. Het geschilderde kerkgewelf is het eerste wat je in de compositie opvalt. Rustig en ritmisch overkoepelt het de centrale gebeurtenis. Daarna begin je als toeschouwer te twijfelen. Sta je hier voor het schilderij van een Vlaamse Primitief of is het toch door een renaissancemeester geschilderd? Allebei. De *Colibranttriptiek* is een zeldzaam vroeg werk van de Antwerpse schilderschool. 1516, stond er naar verluidt op de groene vloertegel in het midden te lezen. En de schilder was Goossen van der Weyden, de kleinzoon van de belangrijkste Vlaamse Primitief na Jan van Eyck: Rogier van der Weyden. Goossen (ca. 1465 - na 1538) groeide op in Brussel en leerde er schilderen in de trant van zijn vermaarde grootvader. Hij

Goossen van der Weyden, *Colibranttriptiek*, details

© LUKAS-ART IN FLANDERS, FOTO: HUGO MAERTENS

woonde een tijdlang in Lier en trouwde er, maar verhuisde in de jaren 1490 naar Antwerpen, waar hij een huis kocht naast dat van Kwinten Metsys. De *Colibranttriptiek* staat vol personages die aan de Vlaamse Primitieven herinneren, maar hun zachte gezichten en dat ondefinieerbaar sfumato, die zijn geïnspireerd door de nieuwe stijl van Metsys. Goossen van der Weyden plukte de vruchten van zijn familienaam en ging mee met zijn tijd. Dubbele winst voor zijn klanten. De *Colibranttriptiek* verbeeldt het geluk en het ongeluk van een belangrijke vrouw. De zeven vreugden en de zeven smarten van Maria zijn hier te vinden. Links zien we de aankondiging van Jezus' geboorte door de engel, de eerste vreugde. Centraal het huwelijk van Maria met Jozef, conditio sine qua non voor de toekomst van moeder en kind. Rechts vindt de opdracht in de Tempel plaats, wanneer de profeet Simeon het kind als de Messias herkent en tot Maria zegt: "Een zwaard zal uw ziel doorsnijden". De eerste smart. De overige zes vreugden en zes smarten heeft Van der Weyden verbeeld als een fries van bronzen reliëfs achter de personages.

ZACHT EN GERAFFINEERD De triptiek is besteld door Joris Colibrant, een jonge Lierse notabele die in augustus 1511 stierf tijdens een pelgrimsreis naar Jeruzalem. De triptiek stond tot 1895 in een kapel die eveneens door Joris Colibrant was bekostigd en waar elke vrijdag een mis werd opgedragen ter ere van Maria's zeven smarten, elke zaterdag ter ere van haar zeven vreugden. Joris Colibrant vereerde niet alleen de Moeder Gods, maar ook Sint-Jozef. Dat is te merken: Goossen van der Weyden schilderde Jozef hier als een elegante en vriendelijke bruidegom, in zijn rode gewaad en roze mantel. Op het linkerluik met de Annunciatie is Jozef op de achtergrond aan het werk. Rechts is hij getuige van de opdracht in de tempel. Een stille kracht, overal aanwezig. Joris Colibrant is zelf ook nog altijd present in zijn schenking: op de buitenzijde van het linkerluik staat hij afgebeeld met zijn vader Jan Baptist en zijn oudere broer Jan. Op de buitenzijde van het rechterluik knielt hun moeder Josina Meyngiaert samen met hun halfzusje Josina Van Immerseel. Beide ouders zijn vergezeld door hun patroonheiligen (Sint-Jan de Doper en de

De Sint-Gummaruskerk in Lier

FOTO: SASKIA VANDERSTICHELE

FOTO'S: SASKIA VANDERSTICHELE

H. Judocus) en te identificeren dankzij hun wapenschilden. Deze grisailleportretten zijn geschilderd toen alle personen, op twee na, al lang overleden waren en ze zien er bijgevolg nogal houterig uit. Ze bieden wel een interessante glimp van Lierse en Brabantse geschiedenis.

Ondanks zijn afkomst bleef Goossen van der Weyden een meester van de tweede rang. In de Nederlanden van de zestiende eeuw betekent dit dat er toch nog goed werk is afgeleverd. Hoewel de meester in al het aan hem toegeschreven werk zijn personages steeds voorziet van rare, weinig gedetailleerde handen, is het kleurgebruik in het centrale tafereel zacht en geraffineerd. Kijk bijvoorbeeld eens naar de man met de roze tulband, naar de brokaten mantel van zijn buurman, of naar de verfijnde combinatie van een lichtblauwe tuniek en een donkergroene overmantel. Zie wat een prachtig wit en zwart tasje de vrouw naast Maria aan haar gordel draagt. Het is een verrukkelijk modieus accessoire en het zou vandaag nog altijd mooi staan bij een rode jurk.

Hoofdaltaar naar een ontwerp van Jean Bethune (1821-1894)

FOTO: SASKIA VANDERSTICHELE

En dat aapje en die beer, exotische dieren die men waarschijnlijk sneller in Antwerpen dan in Lier zou tegenkomen! Ook voor de Aankondiging was alleen het zeldzaamste goed genoeg: Maria's lelies bloeien er in een vaas van majolica met Japanse motieven, een voorwerp dat men alleen in een internationale havenstad als Antwerpen kon vinden. Die mondaine details hebben de eerste Lierse toeschouwers zeker betoverd. En ze werken nog altijd. Het wekt allemaal een zekere dankbaarheid jegens de onfortuinlijke Joris Colibrant, die ons vierhonderd jaar geleden postuum iets moois naliet. En jegens alle andere mensen, bekend of onbekend, die zorgden dat die erfenis bewaard bleef.

LEEN HUET

INFO Sint-Gummaruskerk, Heilige-Geeststraat 5, 2500 Lier – Open van Pasen tot 31 oktober: -zondag, maandag en feestdag van 14 tot 17 uur -dinsdag t.e.m. vrijdag van 10 tot 12 uur en van 14 tot 17 uur -zaterdag van 14 tot 16.30 uur – **ARCHIEF** Goossen van der Weyden - Triptiek van de familie Colibrant: OKV 1970 / 20 – www.tento.be

TOPSTUK

VLAAMSE GEMEENSCHAP

De *Colibranttriptiek* in de Sint-Gummaruskerk in Lier is opgenomen in de Topstukkenlijst van de Vlaamse Gemeenschap, met volgende motivatie: “Dit schilderij wordt aan Goossen van der Weyden, de kleinzoon van Rogier van der Weyden toegeschreven. Deze kunstenaar vestigde zich in 1492 in Lier en leidde er een succesvol atelier. Hij voerde meerdere opdrachten, waaronder dit werk, voor de Sint-Gummaruskerk uit. Het is bijzonder en zeldzaam dat dit werk zich nog in de kerk waarvoor het gemaakt werd, bevindt. De werken van Goossen van der Weyden hebben een belangrijke schakelfunctie, omdat het zowel de invloeden van zijn grootvader als de invloeden van tijdgenoten zoals Kwinten Metsys en Gerard David bevat.”